

Correctievoorschrift HAVO

2021

tijdvak 1

geschiedenis

Het correctievoorschrift bestaat uit:

- 1 Regels voor de beoordeling
- 2 Algemene regels
- 3 Vakspecifieke regels
- 4 Beoordelingsmode
- 5 Aanleveren scores
- 6 Bronvermeldingen

1 Regels voor de beoordeling

Het werk van de kandidaten wordt beoordeeld met inachtneming van de artikelen 41 en 42 van het Eindexamenbesluit VO.

Voorts heeft het College voor Toetsen en Examens op grond van artikel 2 lid 2d van de Wet College voor toetsen en examens de Regeling beoordelingsnormen en bijbehorende scores centraal examen vastgesteld.

Voor de beoordeling zijn de volgende aspecten van de artikelen 36, 41, 41a en 42 van het Eindexamenbesluit VO van belang:

- 1 De directeur doet het gemaakte werk met een exemplaar van de opgaven, de beoordelingsnormen en het proces-verbaal van het examen toekomen aan de examinerator. Deze kijkt het werk na en zendt het met zijn beoordeling aan de directeur. De examinerator past de beoordelingsnormen en de regels voor het toekennen van scorepunten toe die zijn gegeven door het College voor Toetsen en Examens.
- 2 De directeur doet de van de examinerator ontvangen stukken met een exemplaar van de opgaven, de beoordelingsnormen, het proces-verbaal en de regels voor het bepalen van de score onverwijld aan de directeur van de school van de gecommiteerde toekomen. Deze stelt het ter hand aan de gecommiteerde.

- 3 De gecommiteerde beoordeelt het werk zo spoedig mogelijk en past de beoordelingsnormen en de regels voor het bepalen van de score toe die zijn gegeven door het College voor Toetsen en Examens.
De gecommiteerde voegt bij het gecorrigeerde werk een verklaring betreffende de verrichte correctie. Deze verklaring wordt mede ondertekend door het bevoegd gezag van de gecommiteerde.
- 4 De examinerator en de gecommiteerde stellen in onderling overleg het behaalde aantal scorepunten voor het centraal examen vast.
- 5 Indien de examinerator en de gecommiteerde daarbij niet tot overeenstemming komen, wordt het geschil voorgelegd aan het bevoegd gezag van de gecommiteerde. Dit bevoegd gezag kan hierover in overleg treden met het bevoegd gezag van de examinerator. Indien het geschil niet kan worden beslecht, wordt hiervan melding gemaakt aan de inspectie. De inspectie kan een derde onafhankelijke corrector aanwijzen. De beoordeling van deze derde corrector komt in de plaats van de eerdere beoordelingen.

2 Algemene regels

Voor de beoordeling van het examenwerk zijn de volgende bepalingen uit de regeling van het College voor Toetsen en Examens van toepassing:

- 1 De examinerator vermeldt op een lijst de namen en/of nummers van de kandidaten, het aan iedere kandidaat voor iedere vraag toegekende aantal scorepunten en het totaal aantal scorepunten van iedere kandidaat.
- 2 Voor het antwoord op een vraag worden door de examinerator en door de gecommiteerde scorepunten toegekend, in overeenstemming met correctievoorschrift. Scorepunten zijn de getallen 0, 1, 2, ..., n, waarbij n het maximaal te behalen aantal scorepunten voor een vraag is. Andere scorepunten die geen gehele getallen zijn, of een score minder dan 0 zijn niet geoorloofd.
- 3 Scorepunten worden toegekend met inachtneming van de volgende regels:
  - 3.1 indien een vraag volledig juist is beantwoord, wordt het maximaal te behalen aantal scorepunten toegekend;
  - 3.2 indien een vraag gedeeltelijk juist is beantwoord, wordt een deel van de te behalen scorepunten toegekend in overeenstemming met het beoordelingsmodel;
  - 3.3 indien een antwoord op een open vraag niet in het beoordelingsmodel voorkomt en dit antwoord op grond van aantoonbare, vakinhoudelijke argumenten als juist of gedeeltelijk juist aangemerkt kan worden, moeten scorepunten worden toegekend naar analogie of in de geest van het beoordelingsmodel;
  - 3.4 indien slechts één voorbeeld, reden, uitwerking, citaat of andersoortig antwoord gevraagd wordt, wordt uitsluitend het eerstgegeven antwoord beoordeeld;
  - 3.5 indien meer dan één voorbeeld, reden, uitwerking, citaat of andersoortig antwoord gevraagd wordt, worden uitsluitend de eerstgegeven antwoorden beoordeeld, tot maximaal het gevraagde aantal;
  - 3.6 indien in een antwoord een gevraagde verklaring of uitleg of afleiding of berekening ontbreekt dan wel foutief is, worden 0 scorepunten toegekend tenzij in het beoordelingsmodel anders is aangegeven;

- 3.7 indien in het beoordelingsmodel verschillende mogelijkheden zijn opgenomen, gescheiden door het teken /, gelden deze mogelijkheden als verschillende formuleringen van hetzelfde antwoord of onderdeel van dat antwoord;
- 3.8 indien in het beoordelingsmodel een gedeelte van het antwoord tussen haakjes staat, behoeft dit gedeelte niet in het antwoord van de kandidaat voor te komen;
- 3.9 indien een kandidaat op grond van een algemeen geldende woordbetekenis, zoals bijvoorbeeld vermeld in een woordenboek, een antwoord geeft dat vakinhoudelijk onjuist is, worden aan dat antwoord geen scorepunten toegekend, of tenminste niet de scorepunten die met de vakinhoudelijke onjuistheid gemoeid zijn.
- 4 Het juiste antwoord op een meerkeuzevraag is de hoofdletter die behoort bij de juiste keuzemogelijkheid. Als het antwoord op een andere manier is gegeven, maar onomstotelijk vaststaat dat het juist is, dan moet dit antwoord ook goed gerekend worden. Voor het juiste antwoord op een meerkeuzevraag wordt het in het beoordelingsmodel vermelde aantal scorepunten toegekend. Voor elk ander antwoord worden geen scorepunten toegekend. Indien meer dan één antwoord gegeven is, worden eveneens geen scorepunten toegekend.
- 5 Een fout mag in de uitwerking van een vraag maar één keer worden aangerekend, tenzij daardoor de vraag aanzienlijk vereenvoudigd wordt en/of tenzij in het beoordelingsmodel anders is vermeld.
- 6 Een zelfde fout in de beantwoording van verschillende vragen moet steeds opnieuw worden aangerekend, tenzij in het beoordelingsmodel anders is vermeld.
- 7 Indien de examinator of de gecommiteerde meent dat in een examen of in het beoordelingsmodel bij dat examen een fout of onvolkomenheid zit, beoordeelt hij het werk van de kandidaten alsof examen en beoordelingsmodel juist zijn. Hij kan de fout of onvolkomenheid mededelen aan het College voor Toetsen en Examens. Het is niet toegestaan zelfstandig af te wijken van het beoordelingsmodel. Met een eventuele fout wordt bij de definitieve normering van het examen rekening gehouden.
- 8 Scorepunten worden toegekend op grond van het door de kandidaat gegeven antwoord op iedere vraag. Er worden geen scorepunten vooraf gegeven.
- 9 Het cijfer voor het centraal examen wordt als volgt verkregen.
Eerste en tweede corrector stellen de score voor iedere kandidaat vast. Deze score wordt meegedeeld aan de directeur.
De directeur stelt het cijfer voor het centraal examen vast op basis van de regels voor omzetting van score naar cijfer.

NB1 *T.a.v. de status van het correctievoorschrift:*

Het College voor Toetsen en Examens heeft de correctievoorschriften bij regeling vastgesteld. Het correctievoorschrift is een zogeheten algemeen verbindend voorschrift en valt onder wet- en regelgeving die van overheidswege wordt verstrekt. De corrector mag dus niet afwijken van het correctievoorschrift.

NB2 *T.a.v. het verkeer tussen examiner en gecommiteerde (eerste en tweede corrector):*
Het aangeven van de onvolkomenheden op het werk en/of het noteren van de behaalde scores bij de vraag is toegestaan, maar niet verplicht. Evenmin is er een standaardformulier voorgeschreven voor de vermelding van de scores van de kandidaten. Het vermelden van het schoolexamencijfer is toegestaan, maar niet verplicht. Binnen de ruimte die de regelgeving biedt, kunnen scholen afzonderlijk of in gezamenlijk overleg keuzes maken.

NB3 *T.a.v. aanvullingen op het correctievoorschrift:*
Er zijn twee redenen voor een aanvulling op het correctievoorschrift: verduidelijking en een fout.

Verduidelijking

Het correctievoorschrift is vóór de afname opgesteld. Na de afname blijkt pas welke antwoorden kandidaten geven. Vragen en reacties die via het Examenloket bij de Toets- en Examenlijn binnenkomen, kunnen duidelijk maken dat het correctievoorschrift niet voldoende recht doet aan door kandidaten gegeven antwoorden. Een aanvulling op het correctievoorschrift kan dan alsnog duidelijkheid bieden.

Een fout

Als het College voor Toetsen en Examens vaststelt dat een centraal examen een fout bevat, kan het besluiten tot een aanvulling op het correctievoorschrift.

Een aanvulling op het correctievoorschrift wordt door middel van een mailing vanuit Examenblad.nl bekendgemaakt. Een aanvulling op het correctievoorschrift wordt zo spoedig mogelijk verstuurd aan de examensecretarissen.

Soms komt een onvolkomenheid pas geruime tijd na de afname aan het licht. In die gevallen vermeldt de aanvulling:

- Als het werk al naar de tweede corrector is gezonden, past de tweede corrector deze aanvulling op het correctievoorschrift toe.
en/of
- Als de aanvulling niet is verwerkt in de naar Cito gezonden Wolf-scores, voert Cito dezelfde wijziging door die de correctoren op de verzamelstaat doorvoeren.

Dit laatste gebeurt alleen als de aanvulling luidt dat voor een vraag alle scorepunten moeten worden toegekend.

Als een onvolkomenheid op een dusdanig laat tijdstip geconstateerd wordt dat een aanvulling op het correctievoorschrift ook voor de tweede corrector te laat komt, houdt het College voor Toetsen en Examens bij de vaststelling van de N-term rekening met de onvolkomenheid.

3 Vakspecifieke regels

Voor dit examen zijn de volgende vakspecifieke regels vastgesteld:

- 1 Vakinhoudelijke argumenten moeten afkomstig zijn uit gezaghebbende, wetenschappelijke publicaties.
- 2 Als gevraagd wordt naar het noemen van één van de negenenveertig 'kenmerkende aspecten', is een letterlijke weergave daarvan niet vereist. Er kan in de regel worden volstaan met een juiste omschrijving van het 'kenmerkend aspect' of van dat deel ervan dat relevant is voor de beantwoording van de vraag (er zijn kenmerkende aspecten die uit meerdere onderdelen bestaan).

4 Beoordelingsmodel

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

Door de tijd heen

---

1 maximumscore 2

De juiste volgorde is:

2, 5, 1, 3, 6, 4

Opmerking

Als door het weglaten van één foutief geplaatst nummer een verder complete en foutloze reeks ontstaat, wordt 1 scorepunt toegekend.

Vroegmoderne tijd

---

2 maximumscore 4

Voorbeeld van een juist antwoord is:

- In de zestiende eeuw vindt 'het begin van een nieuwe wetenschappelijke belangstelling' plaats 1
- waardoor Erasmus positief is omdat Manutius zorgt voor omvangrijk bronmateriaal / zorgt voor bronmateriaal zonder fouten 1
- In de zestiende eeuw vindt 'de hernieuwde oriëntatie op het erfgoed van de Klassieke Oudheid' plaats 1
- waardoor Erasmus positief is omdat Manutius werken van klassieke auteurs toegankelijk maakt / werk publiceert van auteurs die in de Oudheid / in het Latijn / Grieks schreven 1

Opmerking

Alleen als een juist kenmerkend aspect wordt genoemd, wordt 1 scorepunt toegekend aan een daarbij passende verklaring voor een positief oordeel van Erasmus.

Vraag	Antwoord	Scores
3	<p>maximumscore 2</p> <p>Voorbeeld van een juist antwoord is:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Hertog George van Saksen wilde met dit gebod de reformatie een halt toeroepen / het katholieke geloof beschermen (omdat lutherse / protestantse geschriften in het Duits verschenen) • Juist het drukken van lutherse / protestantse geschriften droeg bij aan de snelle verspreiding van de reformatie / door het verbod op drukken van deze geschriften konden de ideeën van de reformatie minder snel worden verspreid 	<p>1</p> <p>1</p>
4	<p>maximumscore 4</p> <p>Voorbeeld van een juist antwoord is:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Bartjens sluit aan op de actualiteit dat er gevechten tegen Spaanse troepen plaatsvonden / dat Nederlandse steden worden belegerd • wat past bij 'het conflict in de Nederlanden dat resulteerde in de stichting van een Nederlandse staat' • Bartjens sluit aan op de actualiteit dat er veel overzeese handel plaatsvindt / dat de overzeese handel groeit (waarvoor steeds meer schepen nodig zijn) • wat past bij 'de wereldwijde handelscontacten, handelskapitalisme en het begin van een wereldeconomie' / bij 'de economische bloei van de Republiek' 	<p>1</p> <p>1</p> <p>1</p> <p>1</p>
	<p><i>Opmerking</i></p> <p><i>Alleen als een juiste actualiteit wordt genoemd, wordt aan een daarbij passend juist kenmerkend aspect 1 scorepunt toegekend.</i></p>	
5	<p>maximumscore 2</p> <p>Voorbeeld van een juist antwoord is:</p> <p>bij 1:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Dit besluit waarmee Jacobus II zijn machtspositie verstevigde / zijn macht over de koloniën vastlegde, paste bij 'het streven van vorsten naar absolute macht' <p>bij 2:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Dit besluit leidde tot een opstand omdat de puriteinen naar Noord-Amerika waren geëmigreerd om daar hun geloof vrij uit te oefenen / een nieuwe samenleving te beginnen 	<p>1</p> <p>1</p>
6	<p>maximumscore 2</p> <p>Uit het antwoord moet blijken dat in het noordoosten van Noord-Amerika vestigingskoloniën werden gesticht / de groeiende groep kolonisten land opeiste voor landbouw, waardoor de Oneida-stam steeds minder leefruimte kreeg / kolonisten de jachtgebieden van de Oneida-stam in gebruik namen.</p>	

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

7 maximumscore 4

Kern van een juist antwoord is:

- Je kunt met de taak van Reichard **wel** het onderdeel illustreren over 'de uitbouw van de Europese overheersing, met name in de vorm van de plantagekoloniën', omdat Reichard ervoor moet zorgen dat de slaafgemaakten op een Nederlandse suikerplantage in Zuid-Amerika aan het werk blijven / dat de Nederlandse plantage in bedrijf blijft 2
- Je kunt met de brief **niet** het onderdeel illustreren over 'de opkomst van het abolitionisme', omdat Reichard slavernij in stand helpt te houden / uit de brief van Reichard geen afkeuring blijkt van slavernij / omdat medische verzorging van de slaafgemaakten geen verzet tegen slavenhandel / slavernij oproept 2

Opmerking

Voor alleen het noemen van een juist deel van je onderzoek zonder passende uitleg over de taak van Reichard, wordt geen scorepunt toegekend.

Moderne tijd

---

8 maximumscore 2

De juiste volgorde is:
6, 3, 4, 1, 5, 2

Opmerking

Als door het weglaten van één foutief geplaatst nummer een verder complete en foutloze reeks ontstaat, wordt 1 scorepunt toegekend.

9 maximumscore 2

Voorbeeld van een juist antwoord is:

- De industriële revolutie veroorzaakt groei van de steden (wat leidt tot nieuwe sociale klassen / tot sociale veranderingen), waarbij het voorstel past om dunbevolkte districten op te heffen / om de vrijgekomen zetels bij stedelijke gebieden onder te brengen 1
- Er is sprake van voortschrijdende democratisering omdat meer burgers kiesrecht krijgen / worden betrokken bij de politiek, wat past bij het voorstel om huiseigenaren met een bepaald inkomen kiesrecht te geven / omdat de intentie is dat vrijgekomen zetels niet in handen van een kleine groep rijken / grootgrondbezitters vallen 1

Opmerking

Alleen voor het noemen van een juiste combinatie van een voorstel en een daarbij passend argument, wordt 1 scorepunt toegekend.

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

10 maximumscore 2

Uit het antwoord moet blijken dat:

- de plannen tot uitvoering kwamen in de Reform Bill / Reform Act 1
- de industriële ondernemers meer politieke invloed kregen (omdat de stedelijke gebieden meer vertegenwoordigd werden in het Lagerhuis) / de landadel minder invloed kreeg (door het verdwijnen van kiesdistricten met weinig of geen inwoners) 1

11 maximumscore 4

Voorbeeld van een juist antwoord is:

- Het artikel doet verslag van de opstand van Indiase soldaten (in 1857) 1
- waarna de Britten India onder direct bestuur stelden (en niet langer gebruikmaakten van inheemse leiders) 1
- Dit artikel ondersteunt de beleidsverandering met de afwijzing van de moord op Britse vrouwen en kinderen / door Indiërs af te schilderen als onmenselijke moordenaars, om zo de lezers ervan te overtuigen dat een Brits bestuur noodzakelijk is om de Britse belangen te beschermen / om chaos te voorkomen 2

Opmerking

Alleen als bij het antwoord op de derde deelvraag wordt ingegaan op de inhoud van het artikel, worden scorepunten toegekend.

12 maximumscore 4

Voorbeeld van een juist antwoord is:

Jones Barker onderbouwt het Britse imperialisme door (twee van de volgende):

- met het overhandigen van de bijbel weer te geven dat het Britse imperialisme het christendom / de westerse beschaving in Afrika verspreidt
- met het verschil tussen de staande Victoria en de knielende Afrikaanse vorst / met de titel *Het geheim van Englands grootheid* weer te geven dat de Britse vorstin superieur is
- met het knielen van de Afrikaanse vorst weer te geven dat landen zich aan het Britse gezag onderwerpen

per combinatie van een juiste onderbouwing en een hierbij passende verwijzing naar de bron 2

Opmerking

Voor een verwijzing naar het schilderij zonder een juist voorbeeld van onderbouwing van het imperialisme, wordt geen scorepunt toegekend.

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

13 maximumscore 3

Voorbeeld van een juist antwoord is:

- De Swadeshi-beweging werd opgericht omdat de Britse import van textiel concurreerde met de Indiase huisnijverheid / omdat India afzetmarkt werd voor Britse producten (wat de beweging wilde tegengaan met de oproep zelf te weven) 1

De Britse kranten waren negatief over de beweging omdat:

- het wegvallen van India als afzetmarkt een economische crisis in Groot-Brittannië zou veroorzaken / de groei van de Britse industrie zou schaden 1
- de Britten vreesden dat zij de macht over India (deels) zouden verliezen als Indiërs zich gingen inzetten voor minder Britse invloed 1

14 maximumscore 3

Voorbeeld van een juist antwoord is:

- Door aan te geven dat het leger zijn plicht zal blijven doen / niet in opstand zal komen, maakt de legerleiding het uitroepen van de Republiek van Weimar / het beëindigen van het keizerrijk mogelijk 1
- Met het bericht kan de kritiek worden onderbouwd dat de regering van Weimar verantwoordelijk is voor de Duitse capitulatie / kan de dolkstootlegende worden ondersteund 1
- omdat uit het bericht blijkt dat het Duitse leger niet is verslagen op Duits grondgebied / de legerleiding het leger onder controle heeft / het leger nog functioneert / nog in actie is 1

Opmerking

Alleen als in het antwoord bij de tweede deelvraag een juist voorbeeld van kritiek van de conservatieve elite wordt genoemd, wordt 1 scorepunt toegekend aan een passende verwijzing naar de bron.

15 maximumscore 2

Voorbeeld van een juist antwoord is:

- De gevangene was rechteloos / werd (met geweld) onderdrukt / werd vrijheid van denken ontnomen / werd gestraft voor een afwijkende politieke mening, wat paste bij een totalitaire staat 1
- De gevangene werd (hardhandig) gedwongen 'Heil Hitler' te zeggen / zich te onderwerpen aan het nationaalsocialisme, wat bijdroeg aan het creëren van een *Volksgemeinschaft* 1

Opmerking

*Alleen als in het antwoord een kenmerk van (bij 1) een totalitaire staat en (bij 2) het creëren van de *Volksgemeinschaft* wordt gekoppeld aan de behandeling van de gevangene, wordt telkens 1 scorepunt toegekend.*

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

16 maximumscore 3

Kern van een juist antwoord is:

- Zowel in 1919 als in 1938 probeert de Britse regering de Duitse dreiging weg te nemen / de (langdurige) vrede met Duitsland te garanderen 1
- Door te zeggen dat het Verdrag van Versailles (een van de volgende): 1
  - geen wondermiddel is
  - tot grote problemen heeft geleid
  - geen goed verdrag is
- reageert Boothby op het Britse regeringsbeleid van appeasement / van onderhandelen over Duitse eisen (terwijl in 1919 Duitsland wordt buitengesloten tijdens de onderhandelingen) 1

Opmerking

Alleen als het antwoord op de tweede deelvraag een juiste verandering van Brits beleid bevat, wordt 1 scorepunt toegekend aan een passende verwijzing naar de bron.

17 maximumscore 2

Voorbeeld van een juist antwoord is:

Met deze foto kun je illustreren dat:

- de Duitse infrastructuur verwoest is (wat past bij economische ontwrichting) 1
- Duitse burgers op de vlucht slaan / er veel *Heimatvertriebenen* zijn (wat past bij sociale / morele ontwrichting) 1

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

18 maximumscore 3

Voorbeeld van een juist antwoord is:

- Brandt brengt (als voorlichter van het KNIL) de boodschap over dat het Nederlandse ingrijpen legitiem is / de beste optie is voor Indonesië / noodzakelijk is, omdat de opstandelingen niet het beste voor hebben met het land / omdat de opstandelingen voortkomen uit de Japanse vijandelijke bezetting 1
- door te schrijven dat opstandige Indonesiërs (een van de volgende): 1
  - opgevoed zijn met blankenhaat
  - geïndoctrineerd zijn door de Japanners
  - losgebroken horden zijn
  - uit dom wanbegrip de Nederlandse steun weigeren
  - gedreven worden door fanatici
- Door in te grijpen wilde de Nederlandse regering 'verzet tegen het West-Europese imperialisme' / 'de dekolonisatie die een einde maakt aan de westerse hegemonie' tegengaan 1

Opmerking

Alleen als bij de eerste deelvraag een juiste boodschap van Brandt wordt weergegeven, wordt 1 scorepunt toegekend aan een passende verwijzing naar de bron.

19 maximumscore 2

De juiste combinaties zijn:

a - 1; b - 5; c - 4; d - 2

- indien vier combinaties juist 2
- indien drie combinaties juist 1
- indien minder dan drie combinaties juist 0

20 maximumscore 3

Voorbeeld van een juist antwoord is:

- Het lidmaatschap van de NAVO paste bij het loslaten van de vooroorlogse neutraliteitspolitiek (of een juiste omschrijving hiervan), omdat door dit lidmaatschap Nederland openlijk de kant koos van / zich moest inzetten voor het westers bondgenootschap 2
- Nederland dacht niet in staat te zijn zich te beschermen tegen het communisme / voelde zich door de Koude Oorlog bedreigd (waardoor zij lid werd van een defensief bondgenootschap) / wilde de Marshallhulp niet mislopen (waardoor de invloed van de Verenigde Staten toenam) 1

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

21 maximumscore 3

Voorbeeld van een juist antwoord is:

- De redactie geeft het communistische standpunt weer dat de opstand is gebruikt door / is aangewakkerd door kapitalistische / westerse onruststokers / dat het Westen eropuit is de DDR-regering ten val te brengen (wat past bij het communistische vijandbeeld van het Westen tijdens de Koude Oorlog) 1
- door te schrijven dat (een van de volgende): 1
  - spionage- en sabotage-organisaties in het Westen proberen Oost-Duitse arbeiders aan te zetten tot demonstraties
  - mannen uit West-Berlijn zich aansluiten bij de demonstranten
  - agenten uit West-Berlijn proberen de arbeiders over te halen om naar het Westen te marcheren
- De economische malaise van de DDR wordt veroorzaakt door de slecht functionerende planeconomie van de DDR / door de herstelbetalingen aan de Sovjet-Unie / door het afwijzen van Marshallhulp 1

Opmerking

Alleen als een antwoord bij de eerste deelvraag een juist communistisch standpunt bevat, wordt 1 scorepunt toegekend aan een passende verwijzing naar de bron.

22 maximumscore 2

Kern van een juist antwoord is:

Het beeld dat de Oost-Duitse arbeiders niet zijn over te halen om zich tegen de DDR te keren / rustig terugkeren naar hun werk wordt genuanceerd door het uitbreiden van de bevoegdheden van de *Staatssicherheitsdienst*, (die de Oost-Duitse burgers controleert / die tegenstanders van het regime uitschakelt) omdat hieruit kan worden opgemaakt dat de regering er rekening mee houdt dat sommige arbeiders zich blijven verzetten / zich toch laten beïnvloeden door het Westen / het kapitalisme.

Opmerking

Alleen als in het antwoord een juist beeld van de Oost-Duitse arbeiders wordt genoemd in combinatie met een daarbij passende nuancering, worden scorepunten toegekend.

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

23 maximumscore 2

Kern van een juist antwoord is:

De BRD erkende op dat moment de DDR niet als zelfstandige staat, zodat vermeden moest worden dat de spelers openlijk zouden moeten luisteren naar het volkslied / moesten kijken naar het hijsen van de vlag van de DDR omdat dit gezien zou kunnen worden als teken van erkenning.

Opmerking

Alleen als uit het antwoord blijkt dat moet worden voorkomen dat de DDR een teken van erkenning krijgt, worden scorepunten toegekend.

24 maximumscore 2

Uit het antwoord moet blijken dat met dit bericht een tekort aan brandstof moest worden voorkomen dat dreigde omdat in 1973 de oliecrisis plaatsvond / in 1973 de import van olie naar Nederland onder druk stond.

Opmerking

Alleen als in het antwoord een juist verband wordt gelegd tussen de oliecrisis en het doel van dit bericht, worden scorepunten toegekend.

25 maximumscore 4

Voorbeeld van een juist antwoord is:

- Door (een van de volgende): 1
  - de titel *Regering (krijg de tering)*
  - het benoemen van regeringsbeleid als lulkoek
- verwoordt B.G.K. het standpunt dat ze zich verzetten tegen de autoriteiten, wat overeenkomt met het standpunt van de provo's 1
- Door te zingen dat (een van de volgende): 1
  - stemmen niet helpt
  - je je moet neerleggen bij wat de meeste mensen zeggen
  - je met harde hand wordt bekeerd
- verwoordt B.G.K. het standpunt dat ze weinig vertrouwen hebben in de democratie / in de toekomst (wat verschilt van de provo's die meer inspraak wilden / ervan uitgingen dat ze de wereld konden verbeteren) 1

Opmerking

Alleen als (bij de eerste deelvraag) een juiste overeenkomst en (bij de tweede deelvraag) een juist verschil tussen de standpunten van de provo's en de punkbeweging wordt genoemd, wordt telkens 1 scorepunt toegekend aan een passende verwijzing naar de bron.

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

26 maximumscore 2

Kern van een juist antwoord is:

- Door het afbeelden (een van de volgende): 1
  - van een Fransman en Nederlandse vrouw die hun regeringsleiders schoppen
  - dat het spandoek met 'Europapolitiek' alleen door de leiders wordt vastgehouden
- geeft Schneider de mening weer dat er sprake is van een kloof / polarisatie in de verhouding tussen burger en politiek / dat de bevolkingen van Frankrijk en Nederland de Europapolitiek van hun regeringsleiders niet steunen 1

Opmerking

Alleen als een juiste oorzaak van de problemen bij de Europese samenwerking wordt genoemd, wordt 1 scorepunt toegekend aan een passende verwijzing naar de bron.

27 maximumscore 2

Voorbeeld van een juist antwoord is:

bij 1:

- Een Oegandese familie die een bestaan opbouwt in Nederland past bij 'de ontwikkeling van een pluriforme en multiculturele samenleving' 1

bij 2:

- Het steunen van een homoseksuele tante (die openlijk uitkomt voor haar geaardheid) past bij 'de ingrijpende sociaal-culturele veranderingsprocessen vanaf de jaren zestig' 1

Opmerkingen

- *Als bij de eerste deelvraag 'de dekolonisatie die een eind maakte aan de westerse hegemonie in de wereld' wordt geantwoord, wordt geen scorepunt toegekend (omdat dit in 2016 niet meer plaatsvond).*
- *Als een kenmerkend aspect twee keer genoemd wordt, wordt alleen bij de eerste vermelding 1 scorepunt toegekend.*

5 Aanleveren scores

Verwerk de scores van de alfabetisch eerste vijf kandidaten per examinator in de applicatie Wolf. Cito gebruikt deze gegevens voor de analyse van de examens. Om de gegevens voor dit doel met Cito uit te wisselen dient u ze uiterlijk op 31 mei te accorderen.

Ook na 31 mei kunt u nog tot en met 9 juni gegevens voor Cito accorderen. Deze gegevens worden niet meer meegenomen in de hierboven genoemde analyses, maar worden wel meegenomen bij het genereren van de groepsrapportage.

Na accordering voor Cito kunt u in Wolf de gegevens nog wijzigen om ze vervolgens vrij te geven voor het overleg met de externe corrector. Deze optie is relevant als u Wolf ook gebruikt voor uitwisseling van de gegevens met de externe corrector.

6 Bronvermeldingen

- bron 1 Ad de Visser, *Uit eerste hand, de Renaissance*, Eindhoven 2006, pag. 59-60
- bron 2 http://www.dbnl.org/tekst/bart001cijf02_01/bart001cijf02_01_0003.php
- bron 3 Erik van der Doe, Perry Moree, Dirk Tang (red), *De smeekebede van een oude slavin en andere verhalen uit de West*, Zutphen 2009, pag. 89-90
- bron 4 <https://api.parliament.uk/historic-hansard/commons/1831/mar/01/ministerial-plan-of-parliamentary-reform>
- bron 5 *Journal of Historical Geography*, 26, 3 (2000), p. 408 *Embodying war: British women and domestic defilement in Indian 'Mutiny', 1857-8* by Alison Blunt
- bron 6 Fintan Cullen, 'Union and display in nineteenth-century Ireland' in: Dana Arnold ed., *Cultural identities and the aesthetics of Britishness* (Manchester en New York 2004) pag. 111-133, aldaar pag. 123-126
- bron 7 F.A. Krummacher en A. Wucher, *Die Weimarer Republik, Ihre Geschichte in Texten, Bildern und Dokumenten*, Wiesbaden 1965, pag. 55
- bron 8 <https://api.parliament.uk/historic-hansard/commons/1938/feb/22/foreign-affairs>
- bron 9 <https://www.theguardian.com/books/2019/aug/18/the-unsettling-of-europe-great-migration-peter-gatrell-review-immigration>
- bron 10 Gert Oostindie, *Soldaat in Indonesië 1945-1950. Getuigenissen van een oorlog aan de verkeerde kant van de geschiedenis*, Amsterdam 2016, pag. 94
- bron 11 <http://resolver.kb.nl/resolve?urn=ddd:010369146:mpeg21:a0010>
- bron 12 <http://www.muziekencyclopedie.nl/action/entry/B.G.K.>
- bron 13 https://www.cvce.eu/en/obj/cartoon_by_schneider_on_the_french_and_dutch_no_in_the_referendum_on_the_constitutional_treaty_2005-en-8c826226-f335-496c-a6d2-4750bc5445e2.html